

Kungsbacka

Kemikalieplan

Dokumentegenskaper:	Titel: Kemikalieplan
Beslutad av:	Kommunfullmäktige 4 februari 2025 § 7
Gäller från:	2025-02-04
Ansvarig förvaltning:	Kommunstyrelsens förvaltning
Kontakt:	Kungsbacka direkt 0300-83 40 00 info@kungsbacka.se Kungsbacka kommun, 434 81 Kungsbacka www.kungsbacka.se

Farliga kemikalier är ett växande problem. Vi utsätts dagligen för tiotusentals olika ämnen från miljontals varor, och kombinationsmöjligheterna är nästan oändliga. Varorna som innehåller farliga ämnen kan vara leksaker, kläder, elektronik, kosmetika, livsmedel och de byggprodukter våra hus är tillverkade av. Lagstiftningen blir efter hand bättre men räcker inte till för att skydda oss och miljön mot farliga ämnen.

Kungsbacka har haft en kemikalieplan sedan 2017. Med kemikalieplanen har kommunens verksamheter ett ramverk att följa när det gäller vilka ämnen vi ska fasa ut ur våra verksamheter. Det är tydligt vilka områden som är prioriterade att arbeta med och vad vi ska göra för att komma framåt i kemikaliearbetet.

Kemikalieplanen är ett fantastiskt verktyg, eftersom målsättningarna är tydliga. Det är enkelt för anställda, kommuninvånare och leverantörer att veta vad kommunen vill och vilka krav vi ställer på oss själva, våra leverantörer och våra samarbetsparter.

Innehåll

1	Bakgrund	5
1.1	Inledning	5
1.2	Läsanvisning.....	6
1.3	Syfte	7
1.4	Avgränsningar	7
2	Utgångspunkter	7
2.1	Substitutionsprincipen och försiktighetsprincipen.....	7
2.2	Giftfria kretslopp är en förutsättning för att nå hållbarhetsmålen	8
2.3	Ämnesgrupper att fasa ut i kommunens verksamheter	8
2.3.1	Utfasningsämnen.....	8
2.3.2	Hormonstörande ämnen	11
2.3.3	Prioriterade riskminskningsämnen	11
2.4	Prioriterade områden	13
2.4.1	Barns miljöer.....	13
2.4.2	Gravida och kvinnor i fertil ålder.....	13
2.4.3	Kemiska, hygieniska och kosmetiska produkter	14
2.4.4	Produkter av plast.....	14
2.5	Förhållningssätt	15
3	Åtgärder.....	16
3.1	Kemikaliehantering	16
3.1.1	Dokumentera kemiska produkter	16
3.1.2	Upphandla kemikaliehanteringssystem.....	16
3.1.3	Fasa ut kemiska produkter med utpekade ämnen	16
3.1.4	Hantera kemikalier säkert	17
3.1.5	Fasa ut kemiska växtskyddsmedel och kemisk skadedjursbekämpning 17	
3.1.6	Köp inte mer kemiska produkter än verksamheten behöver.....	18
3.1.7	Verksamheter som utförs på uppdrag av kommunen.....	18
3.1.8	Redovisning av kommunens kemikalieanvändning	18
3.2	Krav vid inköp	18
3.2.1	Prioritera varor och produkter	19
3.2.2	Välj rätt kravnivåer vid upphandling	19
3.2.3	Krav på produkter av plast.....	20
3.2.4	Övriga åtgärder rörande inköp	21
3.3	Krav på byggnadsmaterial	21
3.3.1	Ställ krav på kemikalieinnehåll vid ny- och ombyggnation.....	21
3.3.2	Ställ krav på materialval i inhyrda lokaler	22
3.4	Åtgärder för att minska barns exponering	22
3.4.1	Följ upp kemikaliesmarta förskolor, skolor och fritidshem	23

3.4.2	Följ rutinerna för vad vi kan ta emot som gåvor till förskolor, skolor och fritidshem	23
3.4.3	Slutför inventeringen och utfasningen av material med farliga ämnen i barns utemiljöer	23
3.5	Kemikalierådets arbete	23
4	Ordlista	25

1 Bakgrund

1.1 Inledning

Människor, djur och växter utsätts för farliga ämnen som sprids när varor, kemiska produkter och material tillverkas, används och blir avfall. Forskning visar på allt starkare samband mellan folksjukdomar och påverkan från kemikalier som vi utsätts för i låga doser under lång tid. Barns utveckling är särskilt känslig och påverkas av en blandning av farliga kemikalier redan i mammans mage. Om ett foster utsätts för hormonstörande ämnen kan det ge effekter på hjärnans utveckling eller öka risken för att drabbas av sjukdomar senare i livet (KEMI, Giffritt från början <https://www.kemi.se/global/rapporter/2020/rapport-1-2020-giffritt-fran-borjan.pdf>).

Hur många farliga ämnen finns det?

Uppskattningsvis finns det 100 000 kemiska ämnen på marknaden i världen. Inom EU finns nu information om cirka 22 900 unika kemiska ämnen registrerade hos Echa, den europeiska kemikaliemyndigheten. Av dessa är cirka 14 500 ämnen klassificerade som hälso- eller miljöfarliga.

Den svenska centrala myndigheten för kemikaliefrågor, Kemikalieinspektionen (KEMI), uppskattar att åtminstone 1 500 av de registrerade ämnena kan ha egenskaper som gör att de inom EU anses vara särskilt farliga för människors hälsa och miljö. Ändå är det i början av år 2024 bara 240 ämnen som hittills tagits upp på EUs så kallade kandidatförteckning över "ämnen som inger mycket stora betänkligheter". Att ämnen tas upp på kandidatförteckningen betyder att de har mycket farliga egenskaper och att användningen av dem kan bli förbjuden eller begränsad. Än så länge gäller restriktionerna endast en mindre andel av dem (KEMI, Giffritt från början).

Produktionen och konsumtionen av kemikalier ökar snabbt i takt med den ökande omsättningen av varor. En fördubbling av den globala kemikalieindustrins försäljning förväntas till 2030 jämfört med 2017 (United Nations Environment Programme (UNEP) (2019). Global Chemicals Outlook II. Genève: UNEP.).

Vad gör Sverige?

Riksdagen antog 2013 regeringens strategi för att nå miljö kvalitetsmålet Giffri miljö och generationsmålet. Enligt strategin ska utfasning och substitution av särskilt farliga ämnen påskyndas, och det är viktigt att Sverige arbetar för att användningen av särskilt farliga ämnen fasas ut inom alla användningsområden där det är möjligt.

År 2016 gjorde Kemikalieinspektionen en kartläggning där de identifierade tydliga och direkta kopplingar mellan det svenska miljö kvalitetsmålet Giffri miljö och åtta av de sjutton hållbarhetsmålen i Agenda 2030.

(<https://www.kemi.se/global/rapporter/2016/rapport-10-16-undrelag-till-agenda-2030.pdf>)

Figur 1. God kemikaliekontroll är nödvändig för att uppfylla de globala hållbarhetsmålen. Miljö kvalitetsmålet Giftfri miljö innehåller grundkomponenter för att förebygga utsläpp och skador på människor och miljön. För åtta av de sjutton hållbarhetsmålen i Agenda 2030 finns tydliga och direkta kopplingar till miljö kvalitetsmålet Giftfri miljö.⁹

I rapporten *Giftfritt från början* presenterade Kemikalieinspektionen ett underlag för regeringens fortsatta arbete med strategi och etappmål för Giftfri miljö fram till 2030. Kortfattat beskrivs problemen och utmaningarna i fyra huvudområden:

- Människors hälsa, livsmedelsresurser och den biologiska mångfalden är hotade.
- Produktionen och konsumtionen av kemikalier ökar kraftigt i världen samtidigt som kemikalieinnehållet i varor och material ofta är okänt.
- Lagstiftningen för farliga ämnen samt tillsynen av den räcker inte till för att förebygga risker med kemikalier och kostnader för samhället.
- Kemikaliesäkerhet är inte en självklar del i utvecklingen av nya hållbara lösningar.

Ett exempel på att lagstiftningen inte räcker till är att ett ämne kan vara begränsat i en lagstiftning, men samtidigt vara tillåtet att använda enligt en annan. PFAS och bisfenol A är till exempel identifierade som särskilt farliga ämnen, men som ändå finns på förteckningen över godkända kemikalier i kontakt med livsmedel.

En övergripande prioritering i arbetet med att minska kemikalierisker bör enligt Kemikalieinspektionen vara att särskilt skydda barn och andra grupper som är extra känsliga för exponering för farliga ämnen. Målet måste vara att skydda barns utveckling redan innan födelsen, under puberteten och fram till vuxen individ.

1.2 Läsanvisning

I kemikalieplanen finns ett antal ord och begrepp som kan vara svåra att förstå. I avsnitt 4 finns därför en ordlista som förklarar en del av de ord som används.

Inledningsvis beskriver planen ett antal utgångspunkter för kommunens kemikaliearbete. Där definierar vi vilka ämnesegenskaper och ämnesgrupper vi ska prioritera att fasa ut, och inom vilka områden vi ska fokusera extra mycket. Efter utgångspunkterna kommer åtgärderna som ska genomföras enligt planen. För varje åtgärd finns ansvariga förvaltningar angivna.

1.3 Syfte

Syftet är att bidra till en hållbar utveckling genom giffria kretslopp. Kemikalieplanen är en förutsättning för att kunna ställa relevanta och förankrade kemikaliekraav vid inköp och byggnation, och för att kunna samordna kommunens arbete med kemikaliefrågorna. Planen fokuserar på att våra egna verksamheter och andra aktörer som påverkar våra verksamheter ska använda kemikalier som är mindre skadliga, och att de kemikalier och kemiska produkter som används ska hanteras på ett säkert sätt. Kemikalieplanen är ett styrande dokument för alla förvaltningar i Kungsbacka kommun. Det kommunala bolaget Eksta Bostads AB har omfattats av tidigare kemikalieplaner, och förväntas fastställa och följa antagen kemikalieplan.

1.4 Avgränsningar

Kemikalieplanen omfattar material, varor och kemiska produkter i kommunens verksamheter. Den omfattar inte föroreningar i mark, luft eller vatten.

För att nå det nationella miljö kvalitetsmålet Giffri miljö behövs åtgärder inom många områden. Stora mängder farliga ämnen finns spridda i miljön genom att de ingår i varor, byggnader och fasta konstruktioner. Farliga ämnen finns också i luften, vattnet och i förorenade områden orsakade av miljöfarlig verksamhet, olyckor eller dumpning av avfall. Från de förorenade områdena, varorna och byggnaderna sprids ämnen som kan påverka människors hälsa och miljön negativt. Spridningen kan ske genom läckage vid användning, avfallshantering och återvinning.

Miljösituationen i Kungsbacka kommun påverkas av kemikalieanvändningen i övriga världen, både genom handel och via långväga transporter av farliga ämnen i miljön. Mycket av detta kan vara svårt för kommunens verksamheter att påverka direkt. Det vi kan påverka fullt ut är vilka varor och kemiska produkter vi köper, använder och bygger in i våra verksamheter. Dessa omfattas därför av planen, vilket också påverkar de utsläpp som sker när dessa varor produceras, används, återvinns och destrueras.

2 Utgångspunkter

2.1 Substitutionsprincipen och försiktighetsprincipen

I kommunens verksamheter ska vi fasa ut ämnen som har eller misstänks ha särskilt allvarliga egenskaper. Detta är krav enligt substitutions- och försiktighetsprinciperna i den svenska miljölagstiftningen.

Substitutionsprincipen innebär att man inte får använda kemiska produkter som kan skada människors hälsa eller miljön om produkterna kan ersättas med sådana som är mindre farliga.

Försiktighetsprincipen är en internationell miljörettslig princip som innebär att vi måste agera redan vid risk för skador på människors hälsa och miljön.

2.2 Giftfria kretslopp är en förutsättning för att nå hållbarhetsmålen

För att nå en cirkulär ekonomi med minsta möjliga inverkan på människors hälsa och miljön måste varor och material vara fria från farliga kemikalier från början. Detta förutsätter en ökad kunskap om faror med kemiska ämnen, information om var de används och hållbara innovationer. Slutna kretslopp bidrar till bättre nyttjande av resurser och till minskade klimatutsläpp och är helt avgörande för att vi ska kunna nå de globala hållbarhetsmålen i agenda 2030.

Det kemiska innehållet i varor, material och produkter är tyvärr ofta helt eller delvis okänt. Detta är en utmaning i övergången till en cirkulär ekonomi.

Plastmaterial är ett område där problematiken med okänt eller problematiskt innehåll är tydlig. Det är ett av de högst prioriterade avfallsslagen enligt EU:s handlingsplan för cirkulär ekonomi.

Följande principer, som bygger på Naturvårdsverket och Kemikalieinspektionens vägledning för ökad och säker materialåtervinning ([Vägledning för ökad och säker materialåtervinning: Giftfria och Resurseffektiva Kretslopp \(naturvardsverket.se\)](https://naturvardsverket.se/utgangspunkter-som-galler-for-kommunens-verksamheter)) är utgångspunkter som gäller för kommunens verksamheter:

- Material och avfall som innehåller utfasningsämnen eller har ett okänt innehåll bör varken återanvändas eller återvinnas.
- I de fall det handlar om särskilt värdefulla material eller där resurs- eller klimatvinsten är betydande kan materialet ändå återvinnas. Förutsättningen är att det sker under strikt kontroll och att materialet styrs bort från känsliga användningsområden som exempelvis livsmedelsförpackningar samt leksaker och produkter som barn kommer i kontakt med i sin vardag. Emballagematerial är ett exempel på produkter som inte behöver omfattas av lika stränga krav.

Genom att arbeta utifrån dessa principer, och se till att de nya material som kommer in i våra flöden är fria från farliga ämnen, kan vi bidra till både giftfria och resurseffektiva kretslopp.

2.3 Ämnesgrupper att fasa ut i kommunens verksamheter

I kommunens arbete med att minska farliga ämnen behöver vi peka ut vilka ämnesgrupper vi ska fasa ut. Att välja ut ett antal ämnen som är miljö- eller hälsofarliga skulle innebära en lista som ständigt behöver uppdateras, allt eftersom nya kemikalier framställs och kunskaperna om de ämnen vi redan har omkring oss ökar. Risken är att oönskade ämnen byts ut mot andra med samma eller lika skadliga egenskaper. Vi väljer därför att utgå ifrån ämnens egenskaper i stället.

2.3.1 Utfasningsämnen

I preciseringarna till miljömålet Giftfri miljö står det att användningen av särskilt farliga ämnen ska upphöra så långt det är möjligt. Kemikalieinspektionen kallar ämnen med dessa särskilt farliga egenskaper för utfasningsämnen.

Utfasningsämnen ska fasas ut i Kungsbacka kommuns verksamheter.

Ämnen som räknas som utfasningsämnen är:

Egenskap	Kriterier
Cancerframkallande	<p>Ämnen som uppfyller kriterierna för att klassificeras som cancerframkallande i kategori 1A eller 1B enligt CLP-förordningen (EG) nr 1272/2008</p> <p>(Carc. 1A/1B, H350: Kan orsaka cancer)</p>
Mutagent	<p>Ämnen som uppfyller kriterierna för att klassificeras som könscellsmutagent i kategori 1A eller 1B enligt CLP-förordningen CLP-förordningen (EG) nr 1272/2008</p> <p>(Muta. 1A/1B, H340: Kan orsaka genetiska defekter)</p>
Reproduktionsstörande	<p>Ämnen som uppfyller kriterierna för att klassificeras som reproduktionstoxiskt i kategori 1A eller 1B enligt CLP-förordningen</p> <p>(Repr. 1A/1B, H360: Kan skada fertiliteten eller det ofödda barnet)</p>
Fluorerade växthusgaser (F-gaser)	Kigalitillägget om fluorkolväten (HFC) i den internationell konventionen Montrealprotokollet
Hormonstörande	<p>Ämnen som uppfyller kriterierna för att klassificeras som hormonstörande för människors hälsa eller miljön i kategori 1 enligt CLP-förordningen (EG) nr 1272/2008, eller</p> <p>(ED HH 1, EUH380: Kan orsaka hormonstörningar hos människor)</p> <p>(ED ENV 1, EUH430: Kan orsaka hormonstörningar i miljön)</p> <p>Ämnen som identifierats som hormonstörande för hälsa eller miljö inom någon av följande EU-förordningar: Reach-förordningen (EG) nr 1907/2006, Biocidförordningen (EG) nr 528/2012 eller Växtskyddsmedelsförordningen (EG) nr 1107/2009</p>
Kraftigt allergiframkallande	<p>Ämnen som uppfyller kriterierna för att klassificeras som luftvägssensibiliserande i kategori 1 eller hudsensibiliserande i kategori 1A enligt CLP-förordningen (EG) nr 1272/2008</p> <p>(Resp. Sens 1, H334: Kan orsaka allergi- eller astmasymtom eller andningssvårigheter vid inandning)</p> <p>(Skin Sens. 1A, H317: Kan orsaka allergisk hudreaktion)</p>

<p>Ozonedbrytande</p>	<p>Ämnen som uppfyller kriterierna för att klassificeras som farligt för ozonskiktet i kategori 1 enligt CLP-förordningen (EG) nr 1272/2008</p> <p>(Ozone 1, H420: Skadar folkhälsan och miljön genom att förstöra ozonet i övre delen av atmosfären)</p>
<p>PBT/vPvB</p>	<p>Ämnen som uppfyller kriterierna för att klassificeras som långlivade, bioackumulerande och toxiska eller mycket långlivade och mycket bioackumulerande enligt CLP-förordningen (EG) nr 1272/2008, eller</p> <p>(PBT, EUH440: Ackumuleras i miljön och i levande organismer, inbegripet människor)</p> <p>(vPvB, EUH441: Ackumuleras kraftigt i miljön och i levande organismer, inbegripet människor)</p> <p>Ämnen som uppfyller kriterierna i Bilaga XIII, Reach-förordningen (EG) nr 1907/2006, eller uppfyller kriterierna i Bilaga D, Stockholmskonventionen</p>
<p>PMT/vPvM</p>	<p>Ämnen som uppfyller kriterierna för att klassificeras som långlivade, mobila och toxiska eller mycket långlivade och mycket mobila enligt CLP-förordningen (EG) nr 1272/2008</p> <p>(PMT, EUH450: Långlivat ämne som kan förorena vattenkällor)</p> <p>(vPvB, EUH451: Mycket långlivat ämne som kan förorena vattenkällor)</p>
<p>Särskilt farliga metaller (Cd, Hg, Pb)</p>	<p>Kadmium, kvicksilver, bly och dess föreningar omfattas av definitionen <i>särskilt farliga ämnen</i> i Sveriges miljö kvalitetsmål Gifrfri miljö.</p>
<p>PFAS, Särskilt persistenta ämnen</p>	<p>PFAS (per- och polyfluorerade alkylsubstanser) har jämförbar allvarlighetsgrad med <i>särskilt farliga ämnen</i> på grund av deras extrema persistens och bör av försiktighetsskäl behandlas som <i>särskilt farliga ämnen</i> enligt Sveriges miljö kvalitetsmål Gifrfri miljö.</p> <p>PFAS definieras som fluorerade ämnen som innehåller minst en helt fluorerad metyl- eller metylenkolatom (utan någon H/Cl/Br/I-atom fäst vid den), det vill säga med några få undantag, alla ämnen med minst en perfluorerad metylgrupp (–CF₃) eller en perfluorerad metylengrupp (–CF₂–). (OECD, 2021)</p>

På Kemikalieinspektionens hemsida finns en databas som kallas PRIO. PRIO innehåller bland annat utfasningsämnen. Observera att det kan finnas ämnen som har utfasningsegenskaper men som inte finns med i databasen. Ämnen som är godkända som bekämpningsmedel finns till exempel inte i PRIO, utan hittas i stället i bekämpningsmedelsregistret på Kemikalieinspektionens hemsida.

Exempel på utfasningsämnen:

- Formaldehyd som är cancerframkallande. Formaldehyd har en lång rad av användningsområden, till exempel förekommer det i limmet i spånskivor och i textilier för att förhindra att de blir skrynkliga och för att fixera färg.
- Borsyra, som är reproduktionsstörande. Borsyra kan till exempel finnas i limmet i papp.
- Många av de bromerade flamskyddsmedlen, bland annat polybromerade difenyletrar, PBDE, som är mycket svårnedbrytbara, bioackumulerande och giftiga. De kan förekomma i plaster, textilier, möbler i offentlig miljö, skyddskläder och isoleringsmaterial. I elektrisk och elektronisk utrustning är PBDE i dag reglerade i EUs kemikalielagstiftning.

2.3.2 Hormonstörande ämnen

Störningar på hormonsystemet på grund av exponering för vissa kemikalier kan bland annat leda till utvecklandet av vissa cancerformer, tidigarelagd pubertet, missbildade könsorgan, försämrad spermieproduktion, övervikt, diabetes samt beteendestörningar (KEMI PM 16/12). Hormonstörande ämnen finns överallt. Vi kommer i kontakt med dem genom vardagsprodukter som matförpackningar, kläder och leksaker.

Kemikalieinspektionen klassar hormonstörande ämnen som utfasningsämnen. Hormonstörande kvalificerar ett ämne att ses som särskilt farligt enligt EUs gemensamma kemikalielagstiftning Reach, de så kallade SVHC-ämnena.

EU-kommissionen har beslutat om nya faroklasser och faroangivelser för hormonstörande ämnen som trädde i kraft 2023, men övergångsbestämmelser gör att de inte gäller fullt ut förrän 1 maj 2028.

SIN-listan står för Substitute It Now och är ett verktyg som flera verksamheter och kommuner använder sig av. Den tas fram av Internationella kemikalieseekretariatet, ChemSec, ett samarbetsorgan för miljöorganisationer. För att hantera att så få hormonstörande ämnen hittills klassificerats som hormonstörande enligt Reach räknar Kungsbacka kommun hormonstörande ämnen på SIN-listan som utfasningsämnen, och de ska därmed fasas ut så långt det är möjligt. Kungsbacka har arbetat för att fasa ut hormonstörande ämnen på SIN-listan sedan vår första kemikalieplan, 2017.

Exempel på hormonstörande ämnen på SIN-listan:

- Bisfenol S, en beståndsdel i polykarbonatplast och i epoxilack, som kan ersätta bisfenol A som tagits upp på kandidatlistan.

2.3.3 Prioriterade riskminskningsämnen

Prioriterade riskminskningsämnen har egenskaper som bör ges särskild uppmärksamhet enligt Kemikalieinspektionen. Användaren behöver alltid se över

risken för den tänkta användningen med dessa ämnen och göra en avvägning om de kan användas utan oacceptabla risker.

I Kungsbacka kommun ska prioriterade riskminskningsämnen undvikas så långt det är möjligt i barns miljöer eller vid användning som innebär direkta utsläpp.

Ämnen som räknas som prioriterade riskminskningsämnen är:

Egenskap	Kriterier
Allergiframkallande	Ämnen som uppfyller kriterierna för att klassificeras som hudsensibiliserande i kategori 1 eller 1B enligt CLP-förordningen (EG) nr 1272/2008 (Skin Sens. 1/1B, H317: Kan orsaka allergisk hudreaktion, EUH208: Kan orsaka en allergisk reaktion)
Cancerframkallande	Ämnen som uppfyller kriterierna för att klassificeras som cancerframkallande i kategori 2 enligt CLP-förordningen (EG) nr 1272/2008 (Carc. 2, H351: Misstänks kunna orsaka cancer)
Miljöfarliga långtidseffekter	Ämnen som uppfyller kriterierna för att klassificeras som farlig för vattenmiljön i kategori kronisk 1 eller 4 enligt CLP-förordningen (EG) nr 1272/2008 (Aquatic chronic 1, H410: Mycket giftigt för vattenlevande organismer med långtidseffekter) (Aquatic chronic 4, H413: Kan ge skadliga långtidseffekter för vattenlevande organismer)
Mutagent	Ämnen som uppfyller kriterierna för att klassificeras som könsce llsmutagent i kategori 2 enligt CLP-förordningen (EG) nr 1272/2008 (Muta. 2, H341: Misstänks kunna orsaka genetiska defekter)
Mycket hög akut giftighet	Ämnen som uppfyller kriterierna för att klassificeras som akuttoxiskt i kategori 1 eller 2 enligt CLP-förordningen (EG) nr 1272/2008, eller (Acute Tox. 1 eller 2, H300: Dödligt vid förtäring) (Acute Tox. 1 eller 2, H310: Dödligt vid hudkontakt) (Acute Tox. 1 eller 2, H330: Dödligt vid inandning) Ämnen som uppfyller kriterierna för att klassificeras som specifikt organtoxiskt - enstaka exponering i kategori 1 enligt CLP-förordningen (EG) nr 1272/2008 (STOT SE 1, H370: Orsakar organskador)
Potentiella PBT/vPvB	Ämnen som uppfyller screening-kriterierna för PBT/vPvB-identifiering enligt Bilaga XIII, Reach-förordningen (EG) nr 1907/2006, eller är under utvärdering för PBT/vPvB i någon regulatorisk expertgrupp.
Potentiellt hormonstörande	Ämnen som uppfyller kriterierna för att klassificeras som hormonstörande för människors hälsa eller miljön i kategori 2 enligt CLP-förordningen (EG) nr 1272/2008, eller (ED HH 2, EUH381: Misstänks orsaka hormonstörningar hos människor) (ED ENV 2, EUH431: Misstänks orsaka hormonstörningar i miljön) Ämnen som är under utvärdering för hormonstörning (hälsa eller miljön) i någon regulatorisk expertgrupp.

Reproduktionsstörande	Ämnen som uppfyller kriterierna för att klassificeras som reproduktionstoxiskt i kategori 2 eller tilläggskategori för effekter på eller via amning enligt CLP-förordningen (EG) nr 1272/2008 (Repr. 2, H361: Misstänks kunna skada fertiliteten eller det ofödda barnet) (Lact. H362: Kan skada spädbarn som ammas)
Specifikt organskadande efter upprepad exponering	Ämnen som uppfyller kriterierna för att klassificeras som specifikt organtoxiskt - upprepad exponering i kategori 1 enligt CLP-förordningen (EG) nr 1272/2008 (STOT RE 1, H372: Orsakar organskador genom lång eller upprepad exponering)

Även prioriterade riskminskningsämnen finns i PRIO-databasen på Kemikalieinspektionens hemsida.

Exempel på prioriterade riskminskningsämnen:

- Limonen, som är allergiframkallande och har långtidseffekter i miljön. Det används som doftämne i många rengöringsmedel och hygieniska produkter.

2.4 Prioriterade områden

För att få fokus i kemikaliearbetet behöver vi prioritera. Inom våra prioriterade områden riktar vi åtgärder, och vi ska undvika utfasningsämnen och prioriterade riskminskningsämnen så långt det är möjligt.

2.4.1 Barns miljöer

Barn är en särskilt känslig grupp för farliga ämnen eftersom de påverkas mer än vuxna av kemikalier i sin närmiljö. Barn äter, dricker och andas mer än vuxna i förhållande till sin kroppsvikt, vilket leder till en risk att de får i sig högre halter av skadliga ämnen än vuxna människor. Dessutom har de ett beteende som gör att de utsätts mer för dessa ämnen, genom att till exempel stoppa saker i munnen. Barnens kroppar är under utveckling och störningar i utvecklingen kan få stora, livslånga konsekvenser.

Våra barn tillbringar ofta en stor del av sin vakna tid på förskolan, skolan och fritidshem. Förskolor är platser där man hittar högre halter av en rad skadliga ämnen jämfört med kontors- eller hemmiljöer, troligtvis på grund av de material som finns i stora mängder på förskolorna (KEMI, rapporten nr 8/13, Barns exponering för kemiska ämnen i förskolan).

I Kungsbackas första kemikalieplan fanns en lång rad åtgärder för att fasa ut material med farliga ämnen ur våra förskolemiljöer. Som en fortsättning på detta arbete riktades åtgärder i den reviderade kemikalieplanen 2021 mot skolorna och fritidshemmen. Det är viktigt att vi fortsätter på den inslagna vägen och inte tappar bort arbetssätten för kemikaliesmarta förskolor, skolor och fritidshem. Att hålla barnens miljöer fria från farliga kemikalier måste vara ett ständigt pågående arbete.

2.4.2 Gravida och kvinnor i fertil ålder

För att skydda de ofödda barnen, som är den allra känsligaste gruppen för påverkan av farliga kemikalier, behöver även gravida och kvinnor i fertil ålder ses som prioriterade grupper. Inom flera verksamheter är personalen till övervägande del

kvinnor, och vi ska vara extra noggranna med de varor och kemiska produkter som används i dessa verksamheter.

2.4.3 Kemiska, hygieniska och kosmetiska produkter

En kemisk produkt är ett kemiskt ämne eller en blandning av kemiska ämnen. Kemiska produkter kan vara till exempel rengörings- och tvättmedel, laboratoriekemikalier, färg, lack eller lim. I lagstiftningen skiljs dessa från varor, som är "föremål som under produktionen får en särskild form, yta eller design, vilken i större utsträckning än dess kemiska sammansättning bestämmer dess funktion".

Det finns regler inom både miljöbalkens och arbetsmiljölagstiftningens område som rör kemiska produkter. Vi har krav på våra verksamheter att upprätta kemikalieförteckningar över märkningspliktiga kemiska produkter, och vi behöver göra riskbedömningar för dessa och byta ut dem mot sådana som är mindre farliga för hälsan eller miljön om det finns alternativ som fungerar.

Det kan vara väldigt svårt att få reda på kemikalieinnehållet i varor, speciellt i äldre varor som vi redan har omkring oss. När det gäller kemiska, hygieniska och kosmetiska produkter finns det krav på att de ingående ämnena redovisas, och här har vi mycket större möjligheter att komma långt i vårt arbete att fasa ut farliga ämnen. Därför ska detta område vara prioriterat.

2.4.4 Produkter av plast

Plast spelar en viktig roll i dagens samhälle. Den används inom de flesta områden och den bidrar med många nyttor. Användningen av plast kan i vissa fall leda till minskad miljöpåverkan, exempelvis genom viktbesparingar i transportsektorn eller förebyggande av matsvinn genom olika "smarta" förpackningslösningar. Men nyttorna behöver sättas i relation till miljö- och klimatpåverkan från både produktion, användning och avfallshantering och "läckaget" av plast till mark och vatten behöver stoppas.

I många av de prioriterade varuområdena enligt denna plan ingår plast som kan ge påverkan på miljö och hälsa under olika delar av sin livscykel. Många problematiska ämnen hittar vi i just plast. Samtidigt har plast flera andra miljöaspekter som vi måste förhålla oss till, vilka beskrivs nedan. Eftersom plasten har en stor och komplicerad hållbarhetspåverkan behöver vi ta ett samlat grepp om frågan. Plast är därför ett prioriterat område i denna plan.

Plastens påverkan på miljö och hälsa

Plast är inte ett material utan många olika. De är uppbyggda av monomerer och många av dessa är hälso- eller miljöfarliga på olika sätt. Den största andelen av råvarorna för plasttillverkning har fossilt ursprung som mineralolja eller naturgas, och bidrar därför till klimatförändringarna när plasten förr eller senare förbränns. Få plaster är perfekt lämpade för sin tänkta användning som de är utan förbättras och varieras med olika tillsatser, vilket gör det svårt att veta vad produkterna innehåller.

Mikroplast är ett samlingsnamn för mycket små partiklar av plast. De kan bildas oavsiktligt genom slitage av större föremål men det finns också plast som från början tillverkas som små korn eller pellets. Nedbrytning av plast i naturen går långsamt och riskerna med plastskräp och mikroplast i vår miljö är många och komplexa.

Återvinning av plast

Mängden olika plastmaterial, tillsatser och produkttyper gör det svårt att sortera och återvinna plast på ett effektivt sätt. Att tillverka ny plast är billigt, efterfrågan på återvunnen plast är begränsad och det finns osäkerhet kring kvalitet och innehåll av farliga kemikalier, vilket försvårar plaståtervinningen. Alla plaster går inte heller att materialåtervinna, exempelvis hårdplaster som sönderdelas vid uppvärmning och därför inte kan återvinnas utan endast malas ned och användas som fyllnadsmedel. Färre sorters plastmaterial och tillsatser möjliggör en mer effektiv hantering för återvinningsföretagen (Trossa AB 2020, Plastkartläggning, sammanfattande rapport).

Andelen plast som återvinns är i dagsläget låg i Sverige. Om man tittar på hela materialflödet med både verksamheters och hushållens plastavfall, så återvinns cirka tio procent av den plast som används. Efterfrågan på den återvunna råvaran behöver öka för att ett mer cirkulärt plastflöde ska bli möjligt.

Biologiskt nedbrytbar plast

Vissa biologiskt nedbrytbara eller komposterbara plaster kan brytas ned i en viss miljö men inte i andra. Det är mycket viktigt att definiera tidsram och miljö när man pratar om biologisk nedbrytning. Uttrycket biologiskt nedbrytbart betyder ingenting utan en beskrivning av de exakta miljöförhållanden som krävs för att processen ska ske, och hur lång tid den tar. Det är också viktigt att veta om plasten verkligen bryts ner i sina beståndsdelar, eller om den bara faller sönder i små bitar som kanske inte kan uppfattas med blotta ögat men som bidrar till problematiken med mikroplast.

Biologiskt nedbrytbar plast behöver normalt brytas ned i en industriell kompost, men det finns inga sådana anläggningar i Sverige idag. Denna typ av plast riskerar att hamna i de kommunala rötningsanläggningar som bearbetar matavfall som samlas in från hushållen. Det står på dessa förpackningar att de är komposterbara och för konsumenten låter som att de går att kompostera var som helst. Detta är oftast inte fallet. När plasten har hamnat i matavfallsinsamlingen ställer de till problem eftersom rötningsanläggningarna inte kan bryta ner denna typ av plast (Trossa AB 2020, Plastkartläggning, sammanfattande rapport). En del plasttyper kan tillverkas både från både fossil råvara och biomassa. Bara för att en plast är baserad på biomassa betyder det inte att den är bionedbrytbar.

Inköp och upphandling av plast

När det kommer till plastanvändning handlar det om att i första hand minska den totala mängden plast som används. Genom att göra avvägningar innan inköp är det möjligt att undvika en stor mängd inköpt plast, och därmed mycket avfall.

Att upphandla varor och material av återvunnen och biobaserad plast stimulerar produktionen. Dessutom kan hållbarhetskrav skapa incitament för teknikutveckling och ge förutsättningar för en ny marknad för plastmaterial med goda återvinningsegenskaper.

2.5 Förhållningssätt

Kemikalieplanens prioriterade ämnesgrupper, områden och åtgärder beskriver tillsammans målsättningen för vårt arbete med kemikaliefrågorna. Ibland är det så att de material, varor eller produkter vi behöver inte finns med det kemikalieinnehåll vi hade velat. Det kan också vara så att produkterna finns, men till en orimligt hög

kostnad. I dessa fall får vi göra en avvägning och utvärdera om det finns andra sätt att täcka verksamheternas behov, eller om behovet är så stort att vi behöver göra ett undantag från kemikalieplanens målsättning.

I de fall vi behöver göra undantag kan det fortfarande finnas sätt att påverka marknaden i den riktning vi önskar. Detta kan till exempel vara att lägga tidpunkten för när kraven ska vara uppfyllda i framtiden, eller genom att ställa upp utvärderingskriterier i upphandlingen, som skickar en signal till leverantörerna att vi hade varit beredda att betala lite mer för produkter som lever upp till vår önskade kravnivå.

Det är en förenklad bild av verkligheten att tro att vi kan få in varor, material och kemiska produkter i våra verksamheter som är helt fria från de farliga ämnen vi vill fasa ut. Om detektionsgränsen bara är tillräckligt låg kan man hitta spår av det mesta vid kemisk analys. Ofta beror ämnen i mycket låga koncentrationer på spridning i miljön, och inte på att de skulle vara aktivt tillsatta. Vi behöver av praktiska skäl ofta sätta upp olika gränsvärden för hur hög halt av farliga ämnen vi accepterar. Dessa gränsvärden behöver bestämmas från fall till fall, och haltgränsen beror på bland annat ämnets farlighet, om flera ämnen bör räknas samman och hur långt branschen har kommit.

3 Åtgärder

3.1 Kemikaliehantering

3.1.1 Dokumentera kemiska produkter

Det finns krav på att dokumentera farliga kemiska produkter både i miljöbalken och i arbetsmiljölagstiftningen. Kravet i miljöbalken gäller anmälnings- och tillståndspliktiga verksamheter, men kravet enligt arbetsmiljölagstiftningen gäller alla verksamheter. Farliga kemiska produkter innebär sådana som är märkningspliktiga enligt lagstiftningen, och därför är märkta med ett eller flera faropiktogram. Dokumentation sker i vårt webbaserade kemikaliehanteringssystem. Alla verksamheter ska löpande registrera de kemiska produkter som används.

Ansvar: samtliga nämnder

3.1.2 Upphandla kemikaliehanteringssystem

Under 2026 ska kommunen upphandla ett kemikaliehanteringssystem på nytt eftersom avtalstiden löper ut. Det är viktigt att vårt systemstöd fortsatt har funktioner för att tydligt flagga när inlagda kemikalier kräver speciella åtgärder, som tillstånd, läkarundersökning eller utbildning.

Ansvar för kravställning: samtliga nämnder genom kemikalierådet

3.1.3 Fasa ut kemiska produkter med utpekade ämnen

Enligt produktvalsprincipen i miljöbalkens hänsynsregler ska vi alla undvika produkter som kan vara skadliga för människor eller miljön om det går att ersätta dessa med produkter som är mindre farliga.

Produktvalsprincipen i miljöbalken går längre än att bara gälla de produkter som innehåller de allra värsta ämnena. Går det till exempel att ersätta en märkningspliktig produkt med en som inte är märkningspliktig ska man göra det. Det

samma gäller om det går att helt ersätta en produkt genom att använda andra metoder som inte kräver några kemiska produkter.

I kommunens verksamheter ska vi i första hand byta ut kemiska produkter som innehåller ämnen som har någon av de utpekade egenskaperna i avsnitt 2.2. I detta arbete är kemikaliehanteringssystemet till stor hjälp.

Ansvar: samtliga nämnder

3.1.4 Hantera kemikalier säkert

För att hantera de kemiska produkter vi behöver ha i våra verksamheter på ett korrekt och säkert sätt är det viktigt att det finns uppdaterad information om farliga kemiska produkter, att vi regelbundet gör riskbedömningar och att det finns rutiner för en säker hantering. Alla behöver inte veta allt men det är viktigt att den som använder eller utsätts för kemiska riskkällor i sitt arbete får tillräcklig information och skyddsutrustning för att kunna hantera dessa säkert. För att nå en säker kemikaliehantering ska alla anställda i Kungsbacka kommun som använder kemikalier följa dokumentet Handledning och kommungemensamma rutiner för kemikaliehantering, som vid behov revideras av kemikalierådet.

Ansvar: samtliga nämnder

3.1.5 Fasa ut kemiska växtskyddsmedel och kemisk skadedjursbekämpning

I skötseln av parker, grönområden, fastigheter och andra offentliga ytor ska vi fasa ut kemiska bekämpningsmedel så långt det är möjligt.

I första hand ska vi förebygga problemen, i andra hand använda mekaniska eller termiska metoder, biologisk bekämpning eller liknande.

Exempel på förbyggande åtgärder kan vara att åtgärda sprickor i asfalt, använda markduk eller andra barriärer för att stoppa ogräset eller anpassad bevattning och dränering för att ogräset ska trivas sämre. För att stoppa skadedjur kan det handla om att tätta byggnader där djuren kan ta sig in, eller förvara ätbart material så att det är otillgängligt.

Mekaniska metoder vid bekämpning av ogräs på hårdgjorda ytor som asfalt eller stenplattor kan till exempel vara speciella ogräsborstar. Ogräs som växer på genomsläppliga ytor som grus eller sand kan bekämpas med speciella harvar eller fräsar som skär av ogräset på ett visst djup. För skadedjursbekämpning ska mekaniska fällor användas i första hand.

Termiska metoder kan vara flamning, hetvatten eller ångning. Vid termisk bekämpning hettas ogräsets övre delar upp och dödar ogräsets blad.

Kemisk bekämpning ska övervägas bara om syftet med bekämpningen inte kan uppnås med några andra metoder. Det kan finnas situationer där användning av växtskyddsmedel kan vara svår att undvika, exempelvis bekämpning av invasiva arter som jättebjörnloka.

Ansvar: Service, Teknik

3.1.6 Köp inte mer kemiska produkter än verksamheten behöver

Kemiska produkter har ett bäst-före-datum. Dessutom sker det en ständig utveckling där bättre alternativ kommer ut på marknaden, och då vill vi kunna byta till dessa. Det kan också vara så att ämnen vi tidigare trott var säkra klassas som farliga när forskningen går framåt. Det är inte ovanligt att lager av kemiska produkter behöver kasseras och skickas som farligt avfall av olika orsaker. Detta blir en dubbel belastning på miljön, både när produkten tillverkas och när den tas om hand, samt alla transporter som behövs. Förrådsutrymmen är dessutom en begränsad resurs i våra verksamheter.

Vid upphandlingar ställer vi krav på att det ska gå att köpa produkter styckvis, och verksamheterna kan få leveranser minst en gång i veckan. Det finns därför ingen anledning att bunkra upp med stora lager. Så länge medlen doseras som det är tänkt räcker de också så länge som det är planerat.

Ansvar: samtliga nämnder

3.1.7 Verksamheter som utförs på uppdrag av kommunen

Verksamheter eller åtgärder som utförs på uppdrag av kommunen ska där det är möjligt följa målsättningarna i kemikalieplanen. Kommunen ska kunna begära information om vilka märkningspliktiga kemiska produkter, inklusive uppskattad årlig förbrukning, som används av dessa externa utförare. Detta kan ske genom kravställning vid upphandling och avtalsskrivning.

Ansvar: samtliga nämnder som nyttjar externa utförare

3.1.8 Redovisning av kommunens kemikalieanvändning

Kommunen ska varje år ta fram statistik om den egna användningen av utfasningsämnen och prioriterade riskminskningsämnen. Informationen ska visa förändringen över tid, ge goda exempel och ligga till grund för löpande planering av framtida substitutionsarbete.

Ansvar: Kemikalierådet under ledning av kemikaliesamordnaren

3.2 Krav vid inköp

Kemikalieinspektionen konstaterar att det behövs fler nationella insatser för att komplettera kemikalielagstiftning och internationella konventioner. I sin rapport Giftfritt från början skriver de att ett sätt att öka efterfrågan på hållbara varor och skynda på utfasningen av särskilt farliga ämnen är att offentliga aktörer ställer krav på de material och varor de köper. Förutom att minska känsliga grupper exponering för farliga ämnen så kan kraven bidra till att öka marknaden för varor med mindre farliga ämnen och på sikt driva fram skarpare lagstiftning. Kemikaliekrav i offentlig upphandling är ett viktigt styrmedel som kompletterar lagstiftningskrav.

Kommunen är en stor upphandlare av varor och tjänster. När vi ställer miljökrav kan vi bidra till att uppfylla miljö kvalitetsmålet Giftfri miljö genom att driva på både substitution och innovationer inom kemikalieområdet. Vid alla upphandlingar ska vi undvika ämnen med de utpekade ämnesegenskaperna så långt det är möjligt.

3.2.1 Prioritera varor och produkter

Mångfalden av varor på marknaden och i samhället är enorm. Det gör att det behövs prioriteringar i arbetet. Två utgångspunkter är särskilt viktiga vid prioriteringen; Att skydda barn och andra känsliga grupper från att komma i kontakt med farliga ämnen, och att minska förekomsten av dessa ämnen i kretsloppen av material.

Det betyder att varor som finns i förskolan, skolan eller på fritidshemmen eller på våra arbetsplatser samt varor som bidrar till stora materialflöden bör prioriteras.

I Kungsbacka ska kommunen ställa mer långtgående krav på innehåll av prioriterade ämnen för dessa prioriterade produkter:

- Kemiska, hygieniska och kosmetiska produkter
- Byggvaror
- Leksaker, hobby- och skapandematerial
- Möbler, textilier och inredning
- Städtjänster
- Livsmedel och material som kommer i kontakt med livsmedel
- Elektriska och elektroniska produkter

Urvalet baseras på Kemikalieinspektionens rapporter Handlingsplan för giffri vardag och Strategi för effektiv tillsyn över kemikalier i varor.

Riskerna med farliga ämnen i varor är bristfälligt reglerade jämfört med det som gäller för kemiska produkter. Det gäller både tillgången till information och villkoren för att få använda farliga ämnen i varor. För de flesta varugrupper finns det inga begränsningar för farliga eller särskilt farliga ämnen.

Ansvar: Service Inköp samt upphandlande förvaltningar

3.2.2 Välj rätt kravnivåer vid upphandling

Upphandlingsmyndigheten utvecklar hållbarhetskriterier som en hjälp för att ställa hållbarhetskrav. Kriterierna täcker dock inte alla områden, och ligger inte alltid på samma nivå som våra ambitioner.

Krav som vi ska ställa i kommunens upphandlingar:

- Vid upphandling av varor ska vi begära in information om innehåll av ämnen på EU:s kandidatlista.
- Ämnen på EU:s kandidatlista ska om det är möjligt inte förekomma i halter över 0,1 viktprocent.
- Alla produkter ska vara fria från utfasningsämnen så långt som det är möjligt.
- Vid inköp av maskiner, storköksutrustning och liknande ska de kemiska produkter som behövs för drift och underhåll så långt det är möjligt vara fria från de utpekade ämnesgrupperna, utan att funktion eller garantier påverkas negativt.

- Om det inte är möjligt att upphandla produkter utan utfasningsämnen ska vi ställa krav som styr leverantören mot att fasa ut dessa ämnen.
- Våra krav ska utgå ifrån Upphandlingsmyndighetens kriterier när det finns sådana som styr mot de målsättningar vi har.
- Om det finns kriterier för miljömärkning certifierad av tredje part ska dessa användas, antingen genom att kravställa märkningen eller genom att ställa krav baserade på kriterierna.
- Om den upphandlade produkten ska användas i prioriterade områden, men det saknas kriterier för miljömärkning inom området, ska särskilda kriterier så långt det är möjligt tas fram för att säkerställa att utfasningsämnen och relevanta prioriterade riskminskningsämnen inte förekommer.
- Varor och kemiska produkter ska så långt det är möjligt vara fria från parfym.

Ansvar: Service Inköp samt upphandlande förvaltningar

3.2.3 Krav på produkter av plast

För att köpa in och använda plastprodukter på ett så hållbart sätt som möjligt krävs ett antal åtgärder:

- Gör alltid en bedömning om produkten behöver vara av plast, eller om det är praktiskt möjligt att välja ett annat material.
- Information om produktens plastsort och kemikalieinnehåll ska krävas in.
- Information om produktens plastsort behöver finnas för att vi ska kunna bedöma plastens risker. Vi ska fråga efter det kemiska innehållet i produkten om vi bedömer att det är möjligt för leverantörerna att få informationen.
- Ställ krav på att plast ska bestå av återvunnet eller biobaserat material om det är tekniskt och praktiskt möjligt.
- Krav kan ställas på att produkten ska bestå av en viss andel återvunnet material, vilket anges i viktprocent. Krav kan ställas på plastsort utifrån vilka plaster som är lämpliga för återvunnen eller biobaserad råvara.
- Ställ krav på återvinningsbarhet.
- Olika plaster är olika lämpade för materialåtervinning, och en liten efterfrågan på marknaden kan göra att plasten i praktiken inte är återvinningsbar. Kravet kan utformas som procent av totalt plastmaterial. Det går även att hänvisa till lämplig standard eller miljömärkning.
- Ställ krav på produktutveckling för framtida återvinningsbarhet.
- Om produktens plast inte går att återvinna i dagsläget ska leverantören ange hur de planerar att byta till återvinningsbar plast alternativt hur framtidsutsikterna för återvinning kan se ut.
- Ställ krav på separerbarhet eller produktutveckling för separerbarhet.

- Om produkten är sammansatt av flera olika material bör det finnas krav på att separerbarhet alternativt att leverantören ska jobba för utveckling av separerbara produkter.
- Undvik så långt det är möjligt produkter som orsakar utsläpp av mikroplaster till luft, mark eller vatten under sin livscykel.

Ansvar: Service Inköp samt upphandlande förvaltning

3.2.4 Övriga åtgärder rörande inköp

- Vi ska göra en systematisk uppföljning av de kemikaliekrav vi ställt, i första hand inom prioriterade områden. Det är möjligt att precisera i upphandlingsdokumentet att stickprov kommer att tas från det upphandlade sortimentet eller att leverantören ska bekosta kemiska analyser av ett antal utpekade ämnen.
- Om uppföljning visar att kemikaliekraven inte uppfyllts på avtalat vis ska sanktioner vidtas enligt samma rutiner som vid andra avtalsbrott.
- Om det finns likvärdiga varor i e-handeln, som kan bytas ut mot varandra utan att någon viktig funktion går förlorad, ska de varor som är sämre ur kemikaliesynpunkt tas bort. Detta kan till exempel innebära att icke miljömärkta produkter tas bort om det finns miljömärkta alternativ.
- Det ska framgå i e-handeln eller på annat lämpligt sätt vilka varor som är att föredra ur kemikalieperspektiv.

Ansvar: Service Inköp

3.3 Krav på byggnadsmaterial

Det vi bygger in i våra hus får vi leva med under en lång tid. Vi dras fortfarande med följderna av tidigare misstag, till exempel asbest i isolering och äldre plastmaterial med tungmetaller och mjukgörare. Vi måste veta vilka ämnen vi bygger in i våra hus. Ämnen vi i dag tror är ofarliga kan längre fram visa sig ha farliga egenskaper, och då måste vi veta var någonstans de finns.

3.3.1 Ställ krav på kemikalieinnehåll vid ny- och ombyggnation

När vi bygger nytt och när vi underhåller befintliga byggnader har vi ett ansvar att välja produkter som ska kunna användas under mycket lång tid utan negativ påverkan på människor och miljö. Säkerhet för människor och miljö måste alltid gå före kortsiktiga ekonomiska vinster. Vi behöver också hålla reda på vilka produkter vi använt på vilka objekt.

- Vid ny- och ombyggnation samt vid underhållsarbeten använder Kungsbacka kommun så långt det är möjligt produkter fria från utfasningsämnen, inklusive hormonstörande ämnen på SIN-listan, och prioriterade riskminskningsämnen. Produkterna ska vara granskade av en extern part, i till exempel något av bedömningssystemen för byggvaror.
- De byggprodukter som används vid ny- och ombyggnation samt vid underhållsarbeten ska registreras så att vi i efterhand kan se vilka produkter som använts var.

- Produkter väljs om möjligt bort om det vid deras tillverkningskedje har förekommit mer än två procent av någon monomer som uppfyller ett kriterierium för utfasningsämnen.
- Vid ny- och ombyggnation använder Kungsbacka kommun inte produkter som har för ofullständig dokumentation för att kunna bedömas.
- För att en produkt ska räknas som fri från ett ämne krävs det att halten av ämnet är mindre än 0,1 viktprocent.

Ansvarig förvaltning: Service Lokalförsörjning och Service Fastigheter

3.3.2 Ställ krav på materialval i inhyrda lokaler

För att de verksamheter vi bedriver i inhyrda lokaler inte heller ska exponeras för farliga ämnen är det viktigt att vi ställer krav även på dessa lokaler.

Vid nya och omförhandlade hyresavtal ska Kungsbacka kommun ställa krav på åtaganden från hyresvärdens sida som omfattar följande:

- Materialval vid om- och nybyggnation i lokalen ska utgå från en materialdatabas med kriterier som innebär att materialen är fria från utfasningsämnen.
- Plastgolv i de inhyrda lokalerna ska vid kontraktstecknandet inte innehålla ftalater upptagna på kandidatförteckningen. Äldre plastgolv med okänt kemikalieinnehåll accepteras inte.

Ett verktyg som kan användas för att uppnå syftet är så kallade gröna hyresavtal. I gröna hyresavtal kan också andra miljöaspekter än materialval regleras.

Om kraven inte kan uppfyllas och det saknas alternativ för att kommunen ska kunna lösa sitt lokalbehov kan undantag behöva göras. Kommunen ska då verka för att komma så nära kraven ovan som möjligt, till exempel genom att komma överens med fastighetsägaren att kravet på ftalater ska vara uppfyllt vid en senare tidpunkt.

Ansvarig förvaltning: Service Fastighet och Service Lokalförsörjning

3.4 Åtgärder för att minska barns exponering

I våra kommunala förskolor har vi stor möjlighet att minska barnens exponering för oönskade ämnen. Undersökningar visar att halterna av vissa sådana ämnen, till exempel bromerade flamskyddsmedel och ftalater, är högre i förskolemiljöer än i hemmet (Kemikalieinspektionens rapport nr 8/13, Barns exponering för kemiska ämnen i förskolan). Detta beror troligtvis på att det finns mycket plast- och skumgummimaterial i förskolorna.

Vi har arbetat med att fasa ut farliga kemikalier ur barns miljöer sedan den första kemikalieplanen antogs. Vi har gjort stora insatser, framför allt i förskolornas arbete med att rensa ut olämpliga produkter 2018.

Sedan arbetet med utrensning har det skett en del personalomsättning, och kunskapen inte alltid förts vidare. Produkter med tveksamt kemikalieinnehåll tar sig in i barns miljöer genom bland annat gåvor från välmående men inte alltid så kunniga givare.

3.4.1 Följ upp kemikaliesmarta förskolor, skolor och fritidshem

Det finns riktlinjer för kemikaliesmart förskola respektive skola och fritidshem som förvaltningarna för Förskola & Grundskola och Service ska följa.

För att hålla arbetet vid liv behövs en ordentlig uppföljning av riktlinjerna regelbundet, minst vartannat år. När avvikelser upptäcks ska dessa åtgärdas.

Ansvar för att följa upp riktlinjerna: Förskola & Grundskola, Kemikalierådet

3.4.2 Följ rutinerna för vad vi kan ta emot som gåvor till förskolor, skolor och fritidshem

Vi behöver vara restriktiva när vi tar emot saker från föräldrar eller andra som vill skänka material. Varorna ska granskas i enlighet med riktlinjerna för kemikaliesmarta förskolor, skolor och fritidshem samt kemikalieplanen.

Ansvar: Mottagare ska kontrollera att gåvan är fri från farliga kemikalier.

3.4.3 Slutför inventeringen och utfasningen av material med farliga ämnen i barns utemiljöer

Platser för barn och unga utomhus har ofta material och produkter som inte är tillverkade för att vara lekmaterial från början. Detta kan till exempel vara gummidäck, byggmaterial, slipers eller tryckimpregnerat trä. Fallskydd av så kallad gummiasfalt och konstgräsplaner kan också innehålla skadliga ämnen.

De flesta av kommunens cirka 110 lekplatser är inventerade och många avvikelser är åtgärdade, men vi är ännu inte i mål. Dessutom sker det ett ständigt inflöde av material till barnens utemiljöer, och det är inte alltid dessa följer riktlinjerna för kemikalieinnehåll. Därför behöver vi slutföra inventeringen, se över redan inventerade lekplatser och upprätta en handlingsplan för att åtgärda avvikelser.

Inventeringen och handlingsplanen ska vara färdigställd senast under 2025

Ansvar: Service Fastighet

3.5 Kemikalierådets arbete

Kommunstyrelsens förvaltning har samordningsansvar för arbetet med åtgärderna enligt kemikalieplanen. För att få en bred praktisk kompetens i arbetet med att fasa ut farliga ämnen i kommunens verksamheter finns ett kemikalieråd, med representanter från alla berörda förvaltningar. Förvaltningarna för Förskola & Grundskola, Teknik, och Service med områdena Fastighet, Lokalförsörjning, Lokalvård, Måltider och Inköp har ett särskilt ansvar för att bidra med personella resurser till kemikalierådets arbete eftersom de ansvarar för eller påverkar de prioriterade områdena i denna plan. Kemikaliecoacherna är samordningsansvariga för kemikalierådet, och leder arbetet. Kemikalierådets arbete ska anpassas efter verksamheternas behov, men består bland annat av följande arbetsuppgifter:

- Samordna och stötta kemikaliearbetet i förvaltningarna
- Ta fram material som stöd till förvaltningarna
- Administrera förvaltningens uppgifter i kemikaliehanteringssystemet, om verksamheten inte valt att ha en separat administratör

- Samordna information och utbildning om kemikalieplanen och kemikaliefrågor som är relevanta för kommunens verksamheter, representanterna ansvarar för att informera sina egna verksamheter
- Löpande följa upp arbetet med kemikalieplanen och revidera den vid behov, dock minst en gång per mandatperiod
- Delta i kunskapsutbyte och samverkan med andra kommuner och aktörer som arbetar med kemikaliefrågorna, nationellt och i regionen
- Samverka med och påverka kommunens leverantörer

Varje verksamhet i kommunen har ett eget ansvar för sitt miljöarbete och för att följa lagstiftningen. Kemikalierådet har främst en rådgivande funktion.

Ansvar för att avsätta personella resurser med intresse, kunskap, mandat och tid för att utföra sina uppgifter i kemikalierådet: Samtliga verksamheter som berörs av denna plan.

4 Ordlista

Bromerade flamskyddsmedel - Vissa flamskyddsmedel är hälso- och miljöfarliga och en del är misstänkt hormonstörande. Det finns flera hundra olika flamskyddsmedel, varav ett 70-tal som innehåller brom. De bromerade flamskyddsmedlen är de mest omdiskuterade. Flera av de farligaste flamskyddsmedlen är förbjudna i till exempel elektriska och elektroniska varor.

ChemSec - Internationella kemikaliesekretariatet, ett samarbetsorgan för miljöorganisationer. Huvudfinansiar är den svenska regeringen. ChemSec står bakom SIN-listan.

CLP-förordningen - Europaparlamentets och rådets förordning (EG) nr 1272/2008 av den 16 december 2008 om klassificering, märkning och förpackning av ämnen och blandningar. Förordningen ersätter det gamla systemet (KIFS 2005:7) fr.o.m. 2015.

CMR-ämnen - Ämnen som klassificeras som cancerogena, mutagena eller reproduktionsstörande ämnen enligt CLP-förordningen.

Försiktighetsprincipen - Princip som nämns i flera internationella miljökonventioner, i miljöbalken och andra regelverk. Det finns ingen exakt definition, utan principen är mer ett förhållningssätt, att i vissa lägen av försiktighetsskäl kunna agera utan exakta vetenskapliga bevis för att förhindra eventuella skador på människors hälsa och miljö. I miljöbalken är försiktighetsprincipen en del av hänsynsreglerna.

H-fras - Klassificering av kemiska ämnen och blandningar som talar om på vilket sätt en kemisk produkt är farlig, där H står för engelskans Hazard. Klassificeringen ligger till grund för den information om faran som ska förmedlas genom märkningen på förpackningen.

Hormonstörande ämne - Ämne som påverkar hormonsystemet. Ämnen som stör balansen i kroppens hormonsystem kan ge upphov till en rad olika effekter som till exempel fortplantningsstörning eller missbildning, cancer, diabetes, hjärtkärlsjukdomar, benskörhet och skador på immunsystemet och nervsystemet. Det kan ta lång tid mellan att någon utsätts för ämnet fram till att eventuella effekter på hälsan, som cancer, påverkan på ämnesomsättningen eller påverkan på människors förmåga att få barn, upptäcks.

Högfluorerade ämnen – ett samlingsbegrepp som omfattar både perfluorerade och polyfluorerade ämnen. Det är ämnen som inte förekommer naturligt i miljön, utan är framställda av oss människor. Perfluorerade ämnen är en grupp av organiska ämnen som kännetecknas av att de är fullständigt fluorerade, det vill säga att de innehåller en kolkedja där varje väteatom har ersatts med en fluoratom. Den kemiska bindningen mellan kol och fluor är en av de starkaste som finns. Man tror inte att de perfluorerade ämnena bryts ned alls i miljön. Polyfluorerade ämnen är mycket lika de perfluorerade ämnena, men är inte lika stabila och kan brytas ned. I miljön kan de brytas ned och övergå till att bli perfluorerade. PFAS står för per- och polyfluorerade alkylsubstanser, och har blivit en vanligt använd förkortning av dessa ämnen.

PFAS har förmåga att bilda släta, vatten-, fett- och smutsavvisande ytor, och används bland annat i impregneringsmedel för kläder och textilier, rengöringsmedel,

skidvallor och andra vaxer, bekämpningsmedel mot insekter, brandsläckningsskum, ytbehandling av livsmedelsförpackningar och vid tillverkning av fluorpolymerer som bland annat används i vattenavvisande kläder och i stekpannor och kastruller.

Exempel på högfluorerade ämnen är perfluoroktansulfonat (PFOS) och perfluoroktansyra (PFOA). PFOS är ett så kallat PBT-ämne, det vill säga persistent, bioackumulerande, toxiskt. PFOA bryts inte heller ned i naturen, det är reproduktionsstörande och misstänks vara cancerframkallande för människan.

Informationsplikten enligt artikel 33 i Reach - Alla som tillverkar, importerar eller säljer varor som innehåller mer än 0,1 viktprocent av ett ämne på kandidatlistan är skyldiga att tillhandahålla sina kunder sådan information att varan kan hanteras på ett säkert sätt. Denna information ska åtminstone omfatta ämnets namn. Yrkesmässiga kunder ska få informationen senast vid leverans och konsumenter på förfrågan inom 45 dagar. Sverige och fem andra EU-länder har tolkat haltgränsen 0,1 viktprocent i varor på följande sätt: halten av ett ämne i en vara ska beräknas som förhållandet mellan ämnets vikt och vikten hos individuella separerbara delar eller material som ingår i en vara. För en sammansatt vara, ska utgångspunkten således vara vikten hos de enskilda separerbara delar som innehåller ämnet och inte totalvikten hos den sammansatta varan.

Kandidatförteckningen - En lista kopplad till Reach där ämnen som har särskilt hälso- och miljöfarliga egenskaper finns upptagna, så kallade SVHC-ämnena. Det är den europeiska kemikaliemyndigheten ECHA som står bakom listan som har funnits sedan oktober 2008. Ämnen med dessa egenskaper identifieras kontinuerligt och två gånger per år förs nya ämnen upp på listan. När ett ämne har tagits upp på Kandidatförteckningen ställer det vissa krav på företag som tillverkar, importerar eller använder ämnet när det gäller information, anmälan och tillstånd för ämnet. Ämnen från kandidatlistan förs succesivt över till bilaga XIV (i Reach) för att tillståndsprövas. På kemikaliemyndighetens ECHA:s hemsida, www.echa.eu, finns den uppdaterade listan.

Kemikalie - enligt Svenska kemistsamfundets nomenklaturutskott 2001 är en kemikalie ett ämne, grundämne eller förening, eller en blandning av dessa, som används industriellt och kommersiellt, är makroskopiskt homogent samt inte är avsett att äta. Med "makroskopiskt homogent" menas att även blandningar kan räknas som kemikalier, om det inte uppenbart är två olika ämnen. Att en kemikalie inte ska vara avsedd att äta innebär, till exempel, att ättika som används i ett privat hushåll till inläggning inte är en kemikalie, men om den används för rengöring mot betalning är den det. Svenska akademins ordbok menar att en kemikalie måste framställas på "kemisk väg" medan Nationalencyklopedin menar att de framförallt framställs i laboratorier och industrier, vilket är distinktioner som inte görs av Kemistsamfundet.

Kemisk produkt - Kemisk produkt definieras som ett ämne eller en blandning av två eller flera ämnen. Motsatsen är en vara enligt Reach-lagstiftningens definition. Kemisk produkt kan t.ex. vara en målarfärg eller ett tvättmedel.

Kemiskt ämne - Kemiskt grundämne och föreningar av grundämnena i naturlig eller tillverkad form.

Kosmetisk (och hygienisk) produkt - Kosmetiska och hygieniska produkter är produkter som är avsedda att användas på kroppen eller i munnen. Det huvudsakliga syftet med produkterna ska vara att rengöra, parfyma eller skydda

hud, slemhinnor och tänder. För dessa gäller speciell lagstiftning där bl.a. ingående ämnen ska listas på förpackningen i ordning efter ingående mängd.

Mutagen - en företeelse, till exempel ett kemiskt ämne, som orsakar mutationer hos en organism, det vill säga förändrar den genetiska informationen DNA.

Märkningspliktig kemisk produkt - En kemisk produkt som är bedömd som farlig vid klassificering enligt CLP-förordningen. En sådan produkt ska vara märkt med faropiktogram och/eller faroangivelse. I produktens säkerhetsdatablad, avsnitt 2 "Farliga egenskaper" ska det framgå om produkten är märkningspliktig.

PBT- och vPvB-ämnen - Persistenta bioackumulerande och toxiska ämnen, samt mycket persistenta och mycket bioackumulerande ämnen enligt Reach bilaga XIII.

Persistent - Svårnedbrytbar

Prioriterat riskminskningsämne - Prioriterade riskminskningsämnen är ämnen som bör ges särskild uppmärksamhet. Ämnena måste alltid bedömas i den aktuella användningen och utifrån den risk som då kan uppkomma. Kriterierna för ämnen är framtagna mot bakgrund av vårt nationella miljömål för en Giffri miljö och Reach.

Reach - Europeisk ramlag för kemikalier som ersätter stora delar av de kemikalierregler som gällde före den 1 juni 2007 i EU och i Sverige. Reglerna finns i en EG-förordning och ska därför tillämpas direkt av företagen, utan att översättas i svenska regler. Reach står för Registration, Evaluation, Authorisation and Restriction of Chemicals. På svenska: Registrering, utvärdering, godkännande och begränsning av kemikalier. Förordningen trädde i kraft inom hela EU den 1 juni 2007, men är så omfattande att delar införs stegvis fram till 2018.

Reproduktionsstörande ämnen - Kemikalier som vid inandning, förtäring eller via hudkontakt kan orsaka andra än ärftliga skadeverkningar hos foster eller öka förekomsten av dem. De kan också försämra förökningsfunktionerna eller -förmågan hos män och kvinnor.

SIN-listan - SIN står för Substitute It Now och är en förteckning över ämnen som är utvalda utifrån kriterierna för särskilt farliga ämnen (SVHC) i den europeiska lagstiftningen Reach. Där officiell klassificering saknas bygger listan på en grundlig genomgång av vetenskaplig litteratur. Bakom listan står Internationella Kemikaliesekretariatet, ChemSec. Syftet med listan är att hjälpa företag och organisationer att påskynda utfasningen av särskilt farliga ämnen samt minska riskerna kopplade till hanteringen av de farliga ämnen som vi fortsätter att använda. Listan har också granskats av oberoende experter. Trots att den inte är en officiell EU-publikation har SIN-listan flera gånger lyfts fram och rekommenderats av miljökommissionärer och andra ledande företrädare för EU-kommissionen. Den är baserad på vetenskaplig grund, uppdateras kontinuerligt utifrån ny kunskap och är dessutom framtagen som ett stöd för alla aktörer som vill undvika farliga ämnen.

Listan uppdateras kontinuerligt: <http://www.chemsec.org/what-we-do/sinlist>

Substitution - Att byta ut en kemisk produkt, kemiskt ämne eller vara mot ett mindre riskabelt alternativ (annan produkt eller metod) som är likvärdigt för ändamålet.

SVHC-ämnen - SVHC står för Substances of Very High Concern det vill säga ämnen som inger mycket allvarliga betänkligheter. På svenska används begreppet

särskilt farliga ämnen. Det är ämnen som har vissa egenskaper. CMR-ämnen, PBT-ämnen och andra som inger stora betänkligheter (exempelvis hormonstörande ämnen). I Reach-lagstiftningen listas de i en kandidatförteckning och krav på information om innehåll gäller samt att de därmed kan bli föremål för tillståndsprovning genom Reach.

Säkerhetsdatablad - Ett datablad som ger information och råd om säker hantering för farliga kemiska produkter. Informationen ges i 16 punkter, bland annat farliga egenskaper, sammansättning/information om beståndsdelar och toxikologisk information, som alltid måste finnas för hälso- och miljöfarliga kemiska produkter. Säkerhetsdatabladets innehåll och format är reglerat i Reach-förordningen. För de produkter som kräver säkerhetsdatablad ska tillverkare eller leverantör förse distributörer och yrkesmässiga med säkerhetsdatablad på svenska och hålla de uppdaterade med ny information. I och med att ingående ämnen blir registrerade enligt Reach blir råden i bladet bindande för användaren.

Toxisk - Giftig

Utfasningsämne - Utfasningsämnen är utpekade av Kemikalieinspektionen som ämnen som har så allvarliga egenskaper att de inte bör användas. Kriterierna för utfasningsämnena är framtagna mot bakgrund av vårt nationella miljömål för en giftfri miljö och Reach.

Vara - En vara definieras i Reach som ett föremål som under produktionen får en särskild form, yta eller design, vilken i större utsträckning än dess kemiska sammansättning avgör funktionen. Ett exempel på en sådan vara är gummihandtagen på en cykel. Hela cykeln är en sammansatt vara, där flera varor till exempel gummihandtagen, däck och ramen sammanfogats.